

Літ.: Ревуцький В. Курбас Лесь // ЕУ.— Париж; Нью-Йорк: Молоде життя, 1962.— Ч.4.— С.1238—1239.; Лавриненко Ю. Лесь Курбас // Розстріляне відродження: Антологія 1917—1933.— Мюнхен, 1959.— С.877—893; Лесь Курбас: Спогади сучасників/За ред. В.С.Василька.— К.: Мистецтво, 1969; Лесь Курбас: Статті и воспоминания о Лесе Курбасе // Литературное наследие / Сост. М.Г.Лабинский, І.С.Танюк.— М.: Искусство, 1988; Лесь Курбас: У театральній діяльності, в оцінках учасників: Документи/Ред. і передм. В.Ревуцького.— Балтімор; Торонто: Смолоскип, 1989; Молодий театр": Генеза. Завдання. Шляхи/ Упорядн., авт. вступ. ст. М.Г.Лабінський.— К.: Мистецтво, 1991.

Архіви: Архів СБУ; ЦНБ Р; ІЛ. Відділ рукописних фондів і текстології; ІМФЕ; ЦДАМЛМ; ЦДАВО; ЦДІА України в м. Львові; КОДА; Терж. арх. Львів. обл.; Держ. арх. Терноп. обл.; Архів МВС Карело-Фінської республіки; ДМТМК.

Іконографія: Жук М. Портрет Л.Курбаса. 1920. Оригінал зберігається у приватній колекції С.Лушика, м.Одеса; Мандельберг Є. Дружній шарж на Леся Курбаса // Глобус.— 1925.— Ч.18; Петрицький А. Портрет Л.Курбаса. 1931—1933. Оригі-

нал не зберігся; Беседін С. Портрет Леся Курбаса. 1972. Оригінал зберігається у Харківському художньому музеї; Посікіра М. Погруддя Л.Курбаса. 1991. Вст. в м. Самборі Львівської обл.

М.Д.Ходоровський

ЛИПІНСЬКИЙ Вячеслав (Вацлав Вікентій) Казимирович (псевд. В.Правобережець, Cíwis, Ukraїnec) [5.04.1882, с. Загурці Володимирського пов. Володимир. губ., тепер Локачинського р-ну Волин. обл. — 14.06.1931, біля Відня, Австрія] — історик, соціолог, публіцист, політ. діяч.

Походить із старовин. мазовецького шляхет. роду, одна з ліній якого на поч. 18 ст. переселилася в Україну та осіла на Поділлі, а в серед. 19 ст. — на

Волині. Батьки Вячеслава — Казимир Володимирович та Клара Станіславівна (уроджена Рогаль-Рокицька) мали в своїй родині, крім Вячеслава, ще трьох дітей. Дружина Л. — Казимира Шулинська була вчителькою; дочка — Єва Санділовська — бібліотекар Лондон. ун-ту. Навчався Л. в г-зіях Житомира, Луцька і Києва (1894—1902). Виявив вел. інтерес до укр. історії, особливо до історії козацтва. У 1-й київ. г-зії Л. організував "Т-во українців-католиків", яке спочатку входило до корпорації польс. гімназистів (1900). Спільно з вихованцями Київ. ун-ту К.Квіткою та Б.Матюшенком очолив "Студентську громаду", яка об'єднувала укр. молодь правосл. та греко-католич. віросповідання (1901). Подальше навчання продовжував у Ягеллонському ун-ті у Кракові (1903—05, 1908) та у Вищій школі політ. наук у Женеві (1906—08). Там Л. студіював агрономію, історію, соціологію і філософію. 1909 повернувся в Україну. Під час першої світ. війни як офіцер запасу воював у складі армії ген. Самсонова у Сх. Пруссії в районі Мазурських озер, був поранений. Під час революц. подій в Україні активно займався політ. діяльністю. В еміграції жив у Рейхенау біля Відня (1919—26), в Берліні (1926—27), у Бадегу (Австрія, 1928—31). 1921 брав активну участь у

створенні та діяльності Укр. вільного ун-ту. 1926 очолив кафедру історії укр. державності в Укр. науковому ін-ті в Берліні. Помер у санаторії "Віннервальд" біля Відня. Похований у родин. маєтку в с. Затурцях.

Як наук. і політ. діяч Л. сформувався серед укр. інтелект. еліти Києва (гурток М.Требінської), Галичини, Польщі (громада "Вільна Україна"). У перших наук. розвідках Л. висвітлював в істор. ретроспективі укр.-польс. стосунки, створив фундамент. істор. працю — "Україна на переломі. 1657—1659" (1920). Л. прагнув повернути до українства людей, які належали "походженням своїм до спольщеного шляхетсько-укр. суснільства". Але на відміну від своїх духовних попередників — "хлопоманів" на чолі з В.Антоновичем, Л. обстоював недоторканість станових привілеїв шляхет. верстви, підкреслював її важливу роль в процесі формування укр. державності. Гол. об'єкт істор. досліджень Л. — часи Хмельниччини. Він розглядав цей період історії України з інших позицій, ніж представники народницької школи, — крізь призму формування укр. державності. Л. вважав Б.Хмельницького найбільшим генієм укр. народу, який з перших днів повстання свідомо будував укр. незалежну державу, а всю

оліт. діяльність Хмельницького розглядав як цілеспрямовану роботу по створенню незалежної від будь-яких країн централізованої монархії укр. держави на чолі з гетьманом. Причинами і наслідками краху цього держави Л. вважав ідейні розбіжності, відсутність дійової орг-ції і дисципліни, відзначаючи, що ці ж причини є ідеєю укр. нац.-визв. руху останніх часів. Центр. елемент теорії державності Л. — поняття нації, яке тотожне поняттю держави. Нація для нього — це всі громадяни даної держави. Його теза — українським є і повинно бути все, що існує в Україні, без огляду на етнічне чи культурне походження, расову чи класову приналежність. Згідно з його концепцією втілення в життя цієї держ. творення України можливе тільки на засадах консерватизму як певної ідеол. течії. Поняття "консерватизм" Л. ототожнював з орієнтацією на давні нар. традиції, а досвід держ. буд-ва минулих голиць, насамперед, гетьман. епохи часів. Тому, відкидаючи демокр. і тоталітар. (за термінологією Л. — охлократичний) держ. устрої, він пов'язував майбутнє України з ідеєю озбудови гетьман. держави — інституції "класократичної трудової монархії". Державотворча гетьман. ідея, на думку Л., дає змогу об'єднати народ Украї-

ни на засадах тер. патріотизму незалежно від соціальної приналежності або етн. походження окремої верстви. Важливе значення у процесі державотворення Л. надавав релігії, але засуджував, з одного боку, підпорядкування церкви державі, а з другого — домагання духовенством політ. влади. Політологічні і соціологічні концепції Л. найбільш чітко окреслені у трактаті "Листи до братів-хліборобів" (Відень, 1926). У політ. плані Л. будував державу на принципі розподілу і врівноваження влади на трьох її гілках: законодавчої (класократичне представництво), виконавчої (гетьман. управа) та судової (рада присяжних). Гетьман своєю особою персоніфікує і репрезентує державу. Як соціолог Л. розробив теорію структурованого суспільства, яке називав класократією. Згідно з поглядами Л., лише система класократії найбільше відповідає вимогам укр. держ. будівництва та потребам орг-ції укр. нації. Він поділяв суспільство на класи хліборобів, робітників, інтелігенцію, військових, духовенство, промисловців, купців та фінансистів. Організуючим і об'єднуючим націю класом і опорою держави повинен був стати хлібороб. клас при направляючій та керівній творчій діяльності "нац. аристократії". Він поділяв суспільство на стани організаторів і організованих. Перші (активна меншість) — нац. аристократія

приходять до влади шляхом вибору кращих представників різних станів і класів. Ця "нац. еліта" обмежує владу послухом монархові. Монарх, в свою чергу, обмежується законами, які ухвалюють у законодавчих установах представники класів. Наук. ідеї Л. виклав у лекційному курсі "Основи теорії форм держави та уряду", який склав протягом 1926–27, працюючи в Укр. наук. ін-ті в Берліні (проф., зав. кафедрою історії укр. державності). Публіцистика Л. тісно споріднена з його істор.-політ. діяльністю. Характерною особливістю його світогляду було те, що на відміну від В. Антоновича, який не зважав на своє нац.-станове положення, Л. не порвав остаточно ні зі своєю нацією, ні зі своїм станом. Осн. метою його публіц. діяльності (1909 був одним з редакторів тижневика "Przegląd Krajowy", працював у газеті "Рада") було прагнення повернути полонізовану шляхту до укр. нац.-визв. руху. Публіц. твори Л. пізнього періоду пов'язані з його політ. діяльністю і публікувалися в Зх. Україні, Німеччині, Австрії, США, Канаді (1920–31), а також виходили окремими виданнями ("Хам і Яфет", 1928). Л. належав до "державницького" табору. Один з фундаторів "Союзу визволення України", в його програмі сформулював концепцію самостійної укр. держави (Львів, 1914). Під

час революц. подій в Україні активно сприяв орг-ції опозиційної щодо діяльності УЦР Укр. демократичної хліборобської партії (УДХП). Основою програми УДХП стала оборона держ. суверенітету та збереження права власності на землю (1917). З початком революц. подій увійшов до складу "Військової укр. громади" в Полаві (товариш голови, 1917). Очолив кав. частину, яка приєдналася до вірності Укр. державі, і запропонував свої послуги УЦР. Але Ген. Секретаріат Військ. Справ поставився з неохотою до "поміщика". 1918–19 Л. — повноважний міністр і полк Укр. держави в Австро-Угорщині. З іменем Л. пов'язаний обмін ратифікац. грамотами Брестської угоди між Гетьман. укр. державою та країнами четвертого союзу. Після повалення Гетьманату продовжував керувати посольством у Відні. В еміграції вів активну роботу по відновленню гетьман. руху. За його ініціативою в грудні 1920 у Відні було створено орг-цію орденського типу — Укр. союз хліборобів-державників (УСХД), яку він фактично і очолив. Органом цієї консервативно-монархіч. орг-ції гетьман. спрямування була зб. "Хліборобська Україна" (1920–25). 1930 внаслідок ідеол. і тактичних розбіжностей з П. Скоропадським, Л. проголосив УСХД розпущеним. З групою однодумців (М. Кочубей, В. Залозецький,

Кучабський та ін.) він створив нову орг-цію — "Братство фр. класократів-монархістів". Орг.-політолог. концепції Л. дійшли до скарбниці нац. та тової наукової думки. Л. вніс гомий внесок у розвиток чизн. історіографії, започатвавши новий її напрям — ржавницький. Розробив влау цілісну теорію державиції, накреслив шляхи і засоби родження держ. самоійності України. 1963 у Фідельфії діячі укр. діаспори налі з Є.Зибліковичем засвали Східноєвроп. дослідний-т ім. В.Липинського. В цьоін-ті зберігається майже сь особистий архів Л., який лічує, включаючи спістоляр-спадщину, бл. 22 тис. арк. дослідні центри по вивченню укр. спадщини Л. утворено в ієві, Львові, Луцьку та ін. стах. Ім'я Л. присвоєно вулицям у Львові і Луцьку.

Тв.: *Szlachta na Ukrainie*. — raków, 1909; *Україна на перемі: 1657—1659*. — Відень, 1920; *Релігія і церква в історії країни*. — Філадельфія, 1925; *исти до братів-хліборобів*. — ідень, 1926; *Z Dziejów Ukrainy*. — Kiew; Kraków, 1912.

Літ.: Босий В. Вячеслав Липинський, ідеолог української рудової монархії. — Торонто, 1951; Гирич І.Б. Лицар української державності: Нарис иття і діяльності Вячеслава ипинського //Архіви Украї-

ни.— 1992.— № 1—3.— С.34—44; Гунчак Т. Українська політична думка 1920-х рр.: монархізм, націоналізм, націонал-комунізм// Літ. Україна. — 1991.— 20 червня; Забаревський М. (Дорошенко Д.) Вячеслав Липинський і його думки про українську націю і державу. — Відень, 1925; Лисяк-Рудницький І. Липинський// ЕУ. — Мюнхен, 1962.— Т.4.— С.1292—1293; Пеленський Я. Вячеслав Липинський — засновник державницької школи в українській історіографії // УІЖ.— 1991.— № 2.— С.139—141; Ходоровський М. Хресний шлях лицаря-державника // МИ.— 1993.— № 8, 9.

Архіви: СЄДІ; ЦНБ. ІР.— Ф.3, оп.1, спр. 38486; ф.317, оп.1, спр. 579, 699, 704; ЦДІА України в м. Києві.— Ф.295, оп.1, спр.210; ф.1235, оп.1, спр. 25, 604; ЦДІА (Львів).— Ф.309, оп.1, спр. 388; ф.359, оп.1, спр. 9, 266; ф. 360, оп.1, спр. 512; ф.684, оп. 1, спр. 1681.

Іконографія: Консолаті М. Портрет В.К.Липинського, п., олія, 1920-і рр. (СЄДІ).

Д.І.Курас, М.Д.Ходоровський

ЛОХВИЦЬКИЙ Кіндрат Андрійович [1770 — 11 (23). 09.1849, Київ] — архсолог, музейний діяч, краєзнавець.

Про ранній період життя та діяльності Л. відомо дуже ма-